

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Pirkanmaan käräjäoikeudelta on pyydetty lausuntoa tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä, jonka on laatinut asianajaja Lasse Tirronen. Lausuntopyynnössä on pyydetty vastausta etukäteen asetettuihin kysymyksiin.

Tirrosen laatiman selvityksen mukaan merkittävimmät esteet pienten ja keskisuurten yritysten sovittelumenettelyn käytölle ovat tietämättömyys käytettävissä olevista sovittelumenettelyistä, tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn sääntelemättömyys, sovittelumyönteisen ilmapiirin ja kulttuurin kehittymättömyys sekä tuomioistuimen ulkopuolisen sovittelumenettelyn kalleus. Selvityksessä esitetyt näkemykset ovat hyvin perusteltuja ja niihin voidaan yhtyä.

Sovittelumenettelyjen käytön esteet vaikuttaisivat Tirrosen selvityksenkin mukaan liittyvän pikemminkin tuomioistuimen ulkopuolisiin sovittelumenettelyihin. Tuomioistuimissa tapahtuvan sovittelumenettelyn merkittävänä etuina suhteessa sen ulkopuolella toteutettaviin sovittelumenettelyihin ovat sen edullisuus, helppo saavutettavuus, menettelyn sääntely, tuomioistuininstituution riippumattomuus ratkaisun täytäntöönpantavuus myös rajat ylittävästi sekä myös sen parempi tunnettuus. Saattaessaan riita-asiansa vireille käräjäoikeuteen asianosaisille tarjotaan tietoa tuomioistuinsovittelusta ja mahdollisuutta saattaa asiansa siinä soviteltavaksi. Käräjäoikeuteen vireille saatetuissa riita-asioissa sovittelumenettelyn käyttö myös pienten ja keskisuurten yritysten osalta vaikuttaisikin estyvän lähinnä siitä syystä, etteivät asianosaiset koe asiassaan olevan edellytyksiä sovittelulle tai sovinnolle.

Vaikka tietoisuutta tuomioistuinten ulkopuolisista sovittelumenettelyistä saataisiin lisättyä ja sovittelumyönteistä kulttuuria parannettua, niiden käytön esteeksi todennäköisesti kuitenkin jäisivät

menettelyyn liittyvät kustannukset sekä niiden sääntelemättömyys. Tuomioistuinten ulkopuolisten sovittelumenettelyjen käytön lisääntyminen vaikuttaisikin edellyttävän ennen muuta sen selvittämistä, miten niihin liittyvät kustannukset saadaan minimoitua (mahdollisesti oikeusturvavakuutusten keinoin tai valtion varoin) ja tulisiko tai voisiko näitä menettelyitä jollakin tapaa muodollistaa sääntelemällä. Tuomioistuinsovitteluun liittyvät edut huomioiden tuomioistuimen ulkopuolisten sovittelumenettelyiden käytön merkittävä omaehtoinen lisääntyminen vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Tuomioistuinsovittelussa saavutettavat sovinnot säästävät merkittäväällä tavalla tuomioistuimen resursseja. Myös asianosaisten kannalta jutun sopiminen tuomioistuinsovittelussa on kannattavaa ennen muuta sen pienempien kustannusten, selvästi lyhyemmän käsittelyajan ja ratkaisun täytäntöönpantavuuden vuoksi. Tuomioistuinsovittelusta saavutettava hyöty on luonnollisesti sitä suurempi, mitä varhaisemmassa käsittelyvaiheessa se voidaan aloittaa. Näistä syistä johtuen olisi tärkeää, että tuomioistuin pyrki heti valmistelun alkuvaiheessa informoimaan asianosaisia tuomioistuinsovittelusta sekä siitä koituvista hyödyistä sekä aktiivisesti selvittämään osapuolilta näiden halukkuutta saattaa asiansa tuomioistuinsovittelussa soviteltavaksi. Tuomioistuimen aktiivinen rooli tuomioistuinsovittelun käytön edistämässä on toteutettavissa jo voimassa olevien oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten nojalla eikä lainsäädännöllistä muutostarvetta vaikuttaisi tältä osin olevan. Menettelytavat ja käytännöt tältä osin vaihtelevat kuitenkin eri käräjäoikeuksien ja tuomareiden välillä.

Tuomioistuinviraston ylläpitämistä asioiden käsittelytilastoista ilmenee, että tuomioistuinsovitteluun ohjautuvien riita-asioiden suhteellisissa määrissä on huomattavia eroja eri käräjäoikeuksien välillä. Tuomioistuinsovittelumenettelyn kehittämiseksi olisi tärkeää selvittää, mistä nämä erot johtuvat. Joissakin käräjäoikeuksissa (ainakin Helsinki ja Länsi-Uusimaa) on käynnistetty ns. sovitteluprojekteja tuomioistuinsovittelutoiminnan tehostamiseksi ja kehittämiseksi. Tuomioistuinviraston ylläpitämistä tilastoista on nähtävissä, että näissä sovitteluprojektiin kuuluvissa käräjäoikeuksissa tuomioistuinsovitteluun ohjautuu saapuneiden riita-asioiden määriin suhteutettuna keskimääräistä selvästi enemmän riita-asioita. Tuomioistuinsovittelumenettelyn mahdollisimman laajan hyödyntämisen kannalta olisi tärkeää, että tuomioistuimet tekisivät nykyistä enemmän yhteistyötä tuomioistuinsovittelun kehittämiseksi ja että sovitteluprojekteissa saadut kokemukset ja toimivat käytännöt omaksuttaisiin myös muissa käräjäoikeuksissa.

Käräjäoikeuksien yhteistyöverkosto onkin 2.11.2022 perustanut työryhmän selvittämään valtakunnallisen ohjeistuksen tarvetta sekä vastuutuomariverkoston yhteistyön muotoja riitasovitteluasioissa. Työryhmän asettamispäätöksessä on todettu, että tuomioistuinsovittelun yleisyys ja menettelytavat vaihtelevat eri käräjäoikeuksien välillä. Eri tuomioistuimissa saattaa olla käytössä joko omia tai toisen käräjäoikeuden laatimia käsikirjoja taikka ohjeita. Lisäksi käräjäoikeuden panostavat eri tavoin viraston sisäiseen koulutukseen sovitteluasioissa.

Tirrosen selvityksessä esiin tuotu huoli tuomioistuinsovittelun epätasalaatuisuudesta ja tuomareiden sovittelukokemuksen ja osaamisen epätasaisesta jakautumisesta (s. 32) on huomioitu kuten edellä lausutusta ilmenee. Tuomioistuinsovittelun mahdollisimman laajan hyödyntämisen sekä sen tasalaatuisuuden turvaamiseksi oikeudenkäyntimenettelyä olisi tarpeellista kehittää ainakin tuomioistuinten välisellä yhteistyöllä, valtakunnallisella ohjeistuksella sekä sovittelijoiden tasavertaisella kouluttamisella.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Sovittelun keskeinen periaate ja lähtökohta on sen vapaaehtoisuus. Sovinnon saavuttaminen sovitteluistunnossa olisi varsin epätodennäköistä, mikäli osapuolet osallistuisivat siihen vastentahtoisesti. Tuloksettomien sovitteluistuntojen lisääntyminen lisäisi työmäärää käräjäoikeuksissa ja se vaikeuttaisi entisestään haastavaa istuntosalitulannetta. Sovitteluistuntoa ei näistä syistä johtuen ole perusteltua säätää lailla pakolliseksi.

Mahdollisuudet tuomioistuinsovittelulle ja riidan sopimiselle ovat riittävän tehokkaasti selvitettävissä kohdassa 2 kuvatulla tavalla siten, että tuomioistuin heti valmistelun alkuvaiheessa informoi asianosaisia tuomioistuinsovittelusta sekä siitä koituvista hyödyistä sekä aktiivisesti selvittää osapuolilta näiden halukkuutta tuomioistuinsovitteluun.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Lainsäädännöllisiä välittömiä muutostarpeita ei ole. Tuomioistuinsovittelun kehittämisen osalta muutoin viitataan kohdassa 2 lausuttuun.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Tirrosen selvityksen mukaan tuomioistuinsovittelu on Suomessa pääsääntöisesti laadukasta ja järjestelmä toimii hyvin. Tuomioistuinsovittelun tehokkuudesta ja edellä esitetyistä siihen liittyvistä merkittävistä eduista johtuen tuomioistuimen ulkopuolisten sovittelumenettelyiden käyttöaste jäänee jatkossakin varsin vähäiseksi.

Tuomioistuinsovittelu koetaan myös tuomioistuimissa hyvin mielekkääksi ja tehokkaaksi riidanratkaisukeinoksi. Tuomioistuinsovittelussa käsiteltävät asiat ovat sovittelijalle työmäärältään varsin vähäisiä, eivätkä tuomioistuinsovittelut juurikaan pidennä riita-asioiden kokonaiskäsitelyaika, vaikka sovittelussa ei saavutettaisi sovintoa. Tuomioistuinsovittelu ei sido tarpeettomasti tuomioistuimen resursseja, koska sovittelija ja tuomari eivät tee päällekkäistä työtä. Sovittelija ei osallistu asian valmisteluun, ja tuomari aloittaa valmistelevat toimet ja perusteellisemman asiaan perehtymisen vasta, jos sovittelussa ei ole saavutettu sovintoa. Mikäli tuomioistuinsovittelun edellytykset on selvitetty riittävän perusteellisesti jo prosessin alkuvaiheessa,

eivätkä asianosaiset siitä huolimatta halua tuomioistuinsovitteluun, on varsin poikkeuksellista, että tuomioistuinsovitteluun päädytään enää valmistelun myöhemmässäkin vaiheessa. Valmistelun edetessä pidemmälle sovinnon edellytykset tulevat vielä selvitettyiksi oikeudenkäymiskaaren sovinnon edistämistä koskevien säännösten nojalla.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Lautakuntien ratkaisut ovat suositusluonteisia eikä yrityksiä välisten riitojen käsittelemiseen perustettava lautakunta näin ollen oletettavasti ainakaan merkittäväällä tavalla vähentäisi niiden tarvetta saattaa riita-asiansa sovittelumenettelyyn soviteltavaksi tai oikeudenkäynnissä ratkaistavaksi.

Yritysten välisiin riitoihin perustettavan lautakunnan tarpeellisuuden asettaa arveluttavaan valoon myös se, että myöskään kuluttajariitalautakunnan toimintaedellytyksiä ei ole kyetty turvaamaan riittäväällä tavalla. Kuluttajariitalautakunta on jo pitkään toiminut vajain resurssein ja sen käsittelyajat ovat huomattavan pitkät.

Näistä syistä johtuen yritysten välisiä riitoja varten perustettavalle lautakunnalle ei nähdä tarvetta.

Muita kommentteja selvityksestä?

Kehittämällä olemassa olevia huolellisesti aikanaan valmisteltuja ja käytännössä toimivia mekanismeja kuten sovittelumenettelyä annetun lain säännöksiä ja välimiesmenettelyä annetun lain säännöksiä saavutetaan parhaiten ja tehokkaimmin Sanna Marinin hallitusohjelman yksi oikeusvaltion kehittämistavoitteista eli toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva. Sovittelun käytön vahvistamiseen tuomioistuimissa jo on olemassa välineet. Sovittelun lisäämiseksi ja menettelyjen yhdenmukaistamiseksi on vain tehtävä työtä ja yhteistyötä. Tuomioistuinten ulkopuoliseen sovitteluun on olemassa hyvä aihio välimiesmenettelyssä. Jos välimiesmenettelyä annettuun lakiin saadaan sovittelusta tarkat säännökset ja jos kustannuksille saadaan järkevä hinnoittelu, joka kilpailee tuomioistuinsovittelun kustannusten kanssa, voidaan menettelyuudistuksella tavoittaa paremmin myös pienet ja keskisuuret yritykset.

Nuotto Antero
Pirkanmaan käräjäoikeus